YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / IYUL / 7-SON, II-QISM

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, iyul.
II-qism

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o‘g‘li, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig‘i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra’no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

GERMANIYA VA XITOY TAJRIBASI ASOSIDA O‘ZBEKISTONNING YASHIL EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISH YO‘NALISHLARI 12
To‘xliyeva Gulrux Dovron qizi
Djurayeva Rano Abdullayevna
TASHKILOT MUVAFFAQIYATIDA XODIMLARNI BOSHQARISH VA KUCHLI JAMOANING O‘RNI 24
Abdullayeva Dinora Abduali qizi
YASHIL ISH O‘RINLARINING IQTISODIY AHAMIYATI VA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA SOHASIDA YASHIL ISH O‘RINLARI TASHKIL ETISH ISTIQBOLLARI 28
Rahmatova Nargizaxon A’zamxonovna
Atoyev Navro‘zbek Rinatovich
YO‘L XO‘JALIGI SOHASINI MOLIYALASHTIRISH HAMDA YO‘L AKTIVLARINI BOSHQARISHDA XALQARO TAJRIBA 35
Shikirov Feruz Boxodirovich
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING INVESTITSIYALASH SAMARADORLIGIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNI QIYOSIY TAHLILI 39
Jo‘rayeva Moxinur Axmadjon qizi
HUDUDLARNING QIYOSIY USTUNLIKLARI ASOSIDA YUQORI DAROMADLI ISH O‘RINLARINI YARATISH: “HUDUD–IXTISOSLASHUV–KASB–ISH BERUVCHI–DAROMAD” MODELI 49
Abdumukhtarov Anvarjon Akramjonovich
QURILISH XIZMATLARI KO‘RSATUVCHI KORXONALARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI SHAKLLANTIRISH SSENARIYLARI 55
Mamadiyev Ahmad Ulashovich
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA O‘ZBEKISTON SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING SOLIQ-BYUDJET MEXANIZMLARI 62
Shokirova Dildora Shoyim qizi
O‘ZBEKISTONDA AVTOMOBIL YO‘LLARI TARMOG‘INING HOZIRGI HOLATI VA YO‘L QURILISHI XIZMAT KO‘RSATISHINI RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI TAHLILI 66
Qurbonov Sharofiddin Xurramovich
ONLAYN VA SKORING TIZIMLARI ORQALI BERILADIGAN TEZKOR KREDITLARNI SUG‘URTALASHDAGI YANGI TENDENSIYALAR 73
Yusupov Ruslan Muxtarovich
ASSESSMENT MODEL FOR THE EFFECTIVENESS OF PUBLIC SERVICE TRANSFORMATION IN THE DIGITAL ECONOMY 81
An Kwangmin
BIRLIK DOIRADA ANALITIK FUNKSIYALAR UCHUN YUQORI TARTIBLI DIFFERENSIAL SUBKOORDINATSIYA VA SUPERORDINATSIYA XOSSALARI 87
Jabborov Nasridin Mirzoodilovich
Sadullayeva Gulasal Ulug‘bek qizi
SOLID PROPELLANT COMPOSITION AND ITS EFFECT ON THE LAUNCH PERFORMANCE OF MODEL ROCKETS 93
Karimov Mustafo Aminboevich
Berdiyev Usmon Tolib o‘g‘li
BANKLAR ORQALI KORXONALARNING INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH: O‘ZBEKISTON TAJRIBASI 97
Gafurova Dilshoda Farxotovna

ANALYSIS OF INVESTMENT ATTRACTION PRACTICES ACROSS ECONOMIC SECTORS 102
Tolqin Imomqulov

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Ulugbek Turaqulov
INNOVATSION MEXANIZMLAR ASOSIDA O‘ZBEKISTONDA MIGRATSIYA JARAYONLARINI SAMARALI BOSHQARISH 105
Yoqubjon Toxirov
O‘ZBEKISTONDA ICHKI TURIZM XIZMATLARI BOZORINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA TARKIBIY TAHLILI 109
Muxtarov Botir Abdusattarovich
СТРУКТУРА ФОРМИРОВАНИЯ СТОИМОСТИ В ТЕКСТИЛЬНОЙ И ШВЕЙНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УЗБЕКИСТАНА: СДВИГ ЭКСПОРТНОЙ СТРУКТУРЫ ОТ ПРЯЖИ К ГОТОВОЙ ПРОДУКЦИИ 114
Муниса Турдибаева
OILAVIY KORXONALARNI BOSHQARISHDA ULARNING IQTISODIY MEXANIZMIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLARDAN FOYDALANISH TAHLILI 124
Sultonov Bobirmirzo Mavlonjon o‘g‘li
QURILISH MATERIALLARINI ISHLAB CHIQARUVCHI KORXONALARDA ISHLAB CHIQARISH HAJMINI OSHIRISH YO‘NALISHLARI 133
Toshpulatov Asronbek Mutalibovich
KICHIK BIZNES SOHASIGA INVESTITSIYALARNI JALB ETISHNING XORIJIY TAJRIBASI 139
Bolliyev Shamsiddin Tursunmamatovich
O‘QUV MARKAZLARI MISOLIDA ZAMONAVIY VA AN’ANAVIY MARKETINGNING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI 143
Dilshodjon Khikmatov
РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ФАКТОРА В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ФИНАНСОВ ЧЕРЕЗ ПОВЫШЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ 151
Тожихонов Жавохир Алимджанович
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI 157
Dadaboyeva Marg‘uba Mamasoliyevna
HUDUDIY SANOAT RIVOJI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INSTITUTSIONAL VA IQTISODIY VOSITALARI HAMDA KORXONA MEXANIZMINI BAHOLASH USLUBIYOTI 164
Yusupova Nigina Djurayevna
O‘ZBEKISTONDA BOJXONA TO‘LOVLARINING DAVLAT BUDJETI DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI FISKAL AHAMIYATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 169
Fayzullayev Farrux Sharofovich
АНАЛИЗ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА УЧАСТИЯ БАНКОВ В ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТАХ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО АДАПТАЦИИ В НАЦИОНАЛЬНЫХ УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА 178
Юлдашева Шохсанам Дилмурадовна
ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ УПРАВЛЕНИЯ В ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОЙ ЛОГИСТИКЕ (SMART LOGISTICS) 182
Мурадов Бахром Акрамжанович
Машарипов Масуд Нуможонович
ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ СТАНДАРТЫ КАК ДРАЙВЕР ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ТРАНСФЕРА: ВЛИЯНИЕ НА ЭКСПОРТНУЮ ПОЛИТИКУ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН 187
Тураева Сурия Тельмановна
Мерзаитова Хилола Наби кизи
TURIZM SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISHDA BOJXONA XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI 198
Ergashev Qobiljon Ernazarovich

TIJORAT BANKLARIDA RISKKA YO‘NALTIRILGAN ICHKI AUDITNI TASHKIL ETISHNING XALQARO STANDARTLAR BILAN INTEGRATSIYALASHGAN ALGORITMI 203
Narziyev Xayotjon Azamatovich
MOLIYAVIY INVESTITSIYALARNING QADRSIZLANISHINI KUTILAYOTGAN KREDIT ZARARLARI (ECL) MODELI ASOSIDA HISOBGA OLISH METODIKASI 210

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Jumamurodov To‘libay Yeldashbayevich
UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR QADRSIZLANISHIDAN KO‘RILGAN ZARARLARNI TAN OLISH, TAQSIMLASH VA QAYTA TIKLASH OPERATSIYALARINING HISOB TA’MINOTINI TAKOMILLASHTIRISH 216

Fayzullayev Begzod Baxtiyor o‘g‘li
YENGIL SANOAT KORXONALARIDA ICHKI AUDIT XIZMATINI TASHKIL ETISHNING OPTIMAL MODELI VA FAOLIYATI SIFATINI BAHOLASH TIZIMI 222

Tojiyeva Shahlo Mahmatmurodovna
DAVLAT MOLIYAVIY NAZORATIDA «XAVF TAHLILI» TUSHUNCHASINING IQTISODIY MOHIYATI VA XAVFLARNI KOMPLEKS TASNIFLASH 229

G‘ayimov Abdumalik Norbekovich
DAVLAT XARIDLARI AUDITIDA MUHIMLIKNI (MATERIALLIKNI) ANIQLASH USLUBI 235

Rajabov Shuxrat Ismayilovich
DAVLAT SEKTORI ICHKI AUDITIDA MUHIMLILIK VA RISK DARAJALARINI ANIQLASH JARAYONLARINI RAQAMLASHTIRISH: BIG DATA VA MASHINAVIY O‘RGANISHGA ASOSLANGAN IT-AUDIT PLATFORMASI KONSEPSIYASI 241

Ismatillayev Baypo‘lat Xushvaqtovich
ICHKI AUDITNING GLOBAL STANDARTLARI TALABLARINI TIJORAT BANKLARI AMALIYOTIGA JORIY ETISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI 249

Ismailov Azizbek Madaminovich
AHOLI REAL DAROMADLARINI OSHIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI 258

Toshtemirov Shohruh Toshpo‘latovich
SUG‘URTA TASHKILOTLARIDA SUG‘URTA ISHINI YURITISH XARAJATLARI: TAHLIL VA ANALITIK HISOBNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 265

Murodov Habibullo Qodir o‘g‘li
NUKUS SHAHRI MISOLIDA MAHALLALARNING DEMOGRAFIK SIG‘IMI ASOSIDA LOKAL XIZMAT KO‘RSATISH OBYEKTLARINI NORMATIV LOYIHALASHTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI 273

Bauetdinov Berdaq Zinatdin o‘g‘li
OLIY TA’LIM MUASSASALARINING INSTITUTSIONAL MUSTAQILLIGI VA TASHKILIY SAMARADORLIGI O‘RTASIDAGI BOG‘LIQLIK 278

Berdiyev Sunnatullo Alikulovich
IQTISODIY O‘SISH VA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA’MINLASHDA YASHIL FISKAL SIYOSATNI RIVOJLANTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI 283

Madaminova Maftuna Baxtiyor qizi
DAVLAT BUDJETIDA SOLIQ TUSHUMLARI O‘ZGARISHINING EKONOMETRIK TADQIQOTI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA) 288

Suvanova Muxlisa Umar qizi
ENERGETIKA RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY-MATEMATIK MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH 292

Masharipov Aziz Axmadjanovich
ENERGETIKA INFRATUZILMASI RIVOJLANISHINING HUDUD IQTISODIY O‘SISHIGA TA’SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH 297

Sadullayev Axmadjon Ikrom o‘g‘li
TOVAR YETKAZIB BERISH ZANJIRINI BOJXONA NAZORATI MAQSADLARIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGI 303

Kilichov Nazar Bafoyevich
Ergashev Qobiljon Ernazarovich
VINOCHILIK SANOATI KORXONALARIDA MOLIYAVIY HISOBOT AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 310

Botirov Lazizbek Botirovich
KATTA MA’LUMOTLAR ASOSIDA TURISTIK XIZMATLARGA BO‘LGAN TALABNI PROGNOZLASHNING IQTISODIY-MATEMATIK MODELINI ISHLAB CHIQISH 314

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Temirov Elyor Iskandarovich
TIJORAT BANKLARIDA DEPOZIT BAZASI SAMARADORLIGINING IQTISODIY MOHIYATI 322
Marpatov Shavkat Mavlonxonovich
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIGA AJRATILAYOTGAN BANK KREDITLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH 328
Alijonov Ilyosbek Alijonovich
THE ECONOMIC CHARACTERISTICS OF NON-PERFORMING LOANS AND THEIR IMPLICATIONS FOR BANK OPERATIONAL EFFICIENCY 334
Rustamov Jonibek Ravshanbek o‘g‘li
IQTISODIY TARMOQLAR RIVOJIDA TIJORAT BANKLARINING INVESTITSION KREDITLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH 341
Zaynutdinov Bunyodjon Odiljon o‘g‘li
TASHQI SAVDONI BOZOR NAZARIYASI ASOSIDA MINTAQANING BARQAROR RIVOJLANISH OMILLARI 346
Dilnoza Ochilova Ismoil qizi
TO‘QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNING SINERGIK SAMARALARINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH 351
Qurbonov Jasurbek Pozilovich
LOGISTIK TERMINALLAR FAOLIYATINI EKSPERT BAHOLASH USULI ASOSIDA TADQIQ ETISH 357
Zohidov Muhriddin G‘ofurjon o‘g‘li
Jumayev Sherzod Bahrom o‘g‘li
SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA XIZMATLAR SOHASINING IJTIMOIYIQTISODIY KO‘RSATKICHLARI VA HUDUDIY TAFOVUTLAR DARAJASI 367
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich
Sherzodova Diyora Sherzod qizi
QASHQADARYO VILOYATINING IJTIMOIYIQTISODIY OMILLARNING AHOLI FAROVONLIGIGA TA’SIRINI STATISTIK BAHOLASH 373
Maxmatqulova Hikoyat G‘iyosiddin qizi
DIGITAL NOMADS AND THE CHANGING FACE OF GLOBAL TOURISM 379
Sirojiddinova Shahrizoda Davronovna
O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI 385
Sharipov Tohir Miraximovich
URGANCH JAMOAT TRANSPORTI YO‘NALISHLARINING MURAKKABLIK DARAJASINI BAHOLASH USLUBI 390
Abdullayeva Shahzodaxon Fazliddin qizi
AUDIT O‘TKAZISH USLUBIYOTINI KORXONANI HAYOTIY AYLANISH BOSQICHLARI TAHLILI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH: USLUBNING MOHIYATI 395
Muydinov Erkin Djamaldinovich

HUDUDLARNING IJTIMOIY-IQTISODIY RIVOJLANISHINI BOSHQARISHDA KLASTERLARNI SHAKLLANTIRISHNING AHAMIYATI 399
Raximov Jo‘rabek Raximovich
MINTAQA IQTISODIYOTINI INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI 405
Mahmatrayimov Shahzod
HUDUDLAR IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISH JARAYONLARIDA RAHBAR KADRLAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 410
Bekchanov Davron Masharipovich
O‘ZBEKISTON TASHQI SIYOSATIDA KO‘P VEKTORLILIK: XITOY, ROSSIYA VA G‘ARB O‘RTASIDA MUVOZANATNI TA’MINLASH STRATEGIYASI 419
Omonova Maxliyo
Haydarova Malika
QISHLOQ XO‘JALIGIDA INNOVATSIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-USLUBIY

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI 423
Djalalova Durdona Dilshodbekovna
QURILISHDAGI IQTISODIY TEJAMKORLIK ASOSIDA LEGO G‘ISHT MATERIALLARINI TAHLIL QILISH 427
Askarov Xasanjon
RIVOJLANGAN DAVLATLARDA YER VA SUV RESURSLARINI INTEGRATSIYALASHGAN BOSHQARISH TAJRIBASI 432
Matkarimov Mansur
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING INNOVATSION RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI 439
Madrakhimov Kakhramon
Vaisov Dilshod Ibodullayevich
THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE GLOBAL LABOR MARKET 445
Rahmatova Nargizaxon A’zamxonovna
Xamrayeva Sevinch Ikromjonovna
ROBOTLASHTIRISHNING MEHNAT BOZORIGA TA’SIRI: ISH O‘RINLARINING QISQARISHI YOKI YANGI KASBLAR TRANSFORMATSIYASI 451
Usmonov Farrux Furqatovich
Azimov Mirsaid Salimovich
TASHQI IQTISODIY FAOLIYATDA NOTARIF CHORALARNI QO‘LLASHDA XAVFNI BOSHQARISH TIZIMINING O‘RNI VA AHAMIYATI 456
Muzaffarov Azimjon Ashraf o‘g‘li
EXAMINING LEADERSHIP DIFFERENCES BETWEEN FEMALE AND MALE MANAGERS 460
Dilafruz Kuchkorova
ISHLAB CHIQARISH KORXONALARIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI MHXS (MOLIYAVIY HISOBNING XALQARO STANDARTI) TALABLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 468
Abdimurodov Baxrom Ochilovich
O‘ZBEKISTON SHAROITIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 473
Abdukarimova Muslima Abduaziz qizi
HUDUDLARDA TURIZMNI IMMERSIV TAJRIBALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 477
Kasimova Yulduz Baxtiyorovna
DAVLAT TIBBIY SUG‘URTASIDA STRATEGIK XARID: PASSIV MOLIYALASHTIRISHDAN STRATEGIK XARIDGA O‘TISHNING NAZARIY ASOSLARI 485
Kilichev Fazliddin Usmanovich
ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО БИЗНЕСА В РЕГИОНАХ УЗБЕКИСТАНА 493
Шадманова Мадинахон Омонулла кизи
ОТ УПРАВЛЕНИЯ МЕРОПРИЯТИЯМИ К УПРАВЛЕНИЮ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМ КАПИТАЛОМ: DATA-INFORMED МОДЕЛЬ ОРГАНИЗАЦИИ ВНЕАУДИТОРНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УНИВЕРСИТЕТАХ УЗБЕКИСТАНА 501
Сабиров Алишер Саибович
ИЗУЧЕНИЕ БЮДЖЕТИРОВАНИЯ И КОНТРОЛЯ В ПРОЦЕССЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА В ООО «SATURN METAL» 509
Мусаева Шоира Азимовна
O‘ZBEKISTON IQLIM SHAROITIDA DONADOR O‘G‘ITLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI QISHLOQ XO‘JALIGI ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH 518
Boltayev Baxriddin
O‘ZBEKISTON SHAROITIDA ZAMONAVIY TURIZM TALABLARIGA MOS TURISTIK RESURSLAR SALOHIYATI 525
Suyunov Alijon
BOSHQARUV MEXANIZMLARING RAQOBAT STRATEGIYASI BILAN O‘ZARO BOG‘LIQLIGI 530
Islomov Shuhrat Ma’rufjonovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Nabiyeva Zumrad Zafarovna
CRM TIZIMINING NAZARIY-ASOSIY TAMOYILLARI VA ULGURJI SAVDODA ROLI 536
Islomov Shuhrat Marufjonovich
Raimova Diyora Botirovna
INSTITUTIONAL FOUNDATIONS OF THE TRANSFORMATIONAL MODEL OF THE DIGITAL ECONOMY UNDER GLOBALIZATION 541
Abruyeva Xilola Sherbekovna
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATIGA RAHBAR KADRLAR TAYYORLASHDA MENTORLIK TIZIMINI JORIY ETISH SAMARADORLIGI 551
Xurshida Maxmadaminova
EKOLOGIK INNOVATSIYALAR ORQALI BIOIQTISODIYOT TIZIMINI RIVOJLANTIRISH 556
Odiljonov Turopjon Erkinjon o‘g‘li
AGRAR SEKTORDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI SAMARADORLIGIGA HUDUDIY OPTIMALLASHTIRISH YONDASHUVI 560
Qurbonov Alisher Boboqulovich
TABIIY MONOPOL KORXONALARNI BOSHQARISHNING INNOVATSION TASHKILIYIQTISODIY MODELINI ISHLAB CHIQISH 568
Umarova Irodaxon Nuraliyevna
O‘ZBEKISTONDA EKOTURIZM RIVOJLANISH KO‘RSATKICHLARINI KOMPLEKS BAHOLASH VA IQTISODIY TAHLIL QILISH 575
Shoraximov Shomansur Shomaxmudovich
KICHIK TADBIRKORLIK FAOLIYATI BARQARORLIGINI TA’MINLASH VA RIVOJLANTIRISH MASALALARI 582
Jo‘raxonov Muzaffar Eskandarovich
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KORPORATIV KREDITLASHDA SUN’IY INTELLEKT VA BIG DATA TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 590
Yuzbayeva Shaxsanam Ma’rufovna
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA KUTUBXONA TIZIMIDA PLATFORMA JORIY ETISHNING DOLZARBLIGI VA AHAMIYATI 595
Madaminov Shoxruxbek Ma’rufjon o‘g‘li
HUDUDLARDA SOLIQ XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHNING ARIMA MODELI ASOSIDAGI PROGNOZ SSENARIYLARI 602
Mamatraimov Uchqun Xushmamatovich
QISHLOQ XO‘JALIGI IQTISODIYOTIDA INNOVATSION YANGILIKLARNI QO‘LLASH 607
Umaraliyeva Nasiba
O‘ZBEKISTONDAGI DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALARNI XUSUSIYLASHTIRISHDA KORPORATIV BOSHQARUVNING AHAMIYATI 610
Sanjarov Zuxriddin Dilshod o‘g‘li
TASHQI SAVDONI RIVOJLANTIRISHDA KLASTERNING AHAMIYATI VA MINTAQA IQTISODIYOTIDA TUTGAN O‘RNI 616
Latipov Xursandbek Durdiboy o‘g‘li
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQARUVCHI KORXONALARDA INNOVATSION BOSHQARUVNI RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN ISLOHOTLAR 622
Fayzullayev Jonibek Mambetsaliy o‘g‘li
OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA BUDJETDAN TASHQARI TUSHUMLAR HISOBINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 627
Abduraxmonov Saidqosimxon Abduhamid o‘g‘li
INNOVATSION MASOFAVIY BANK XIZMATLARINI KO‘RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 631
D. M. Kallibekov
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISH SAMARADORLIGINING EKONOMETRIK MODELI VA ISTIQBOL PROGNOZI («NKMK» AJ MISOLIDA) 635

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Jumaniyazova Feruza Rajabovna
KORXONALAR STRATEGIK RIVOJLANISHINI BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI: NAZARIY YONDASHUVLAR VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR 641
Rasulov Baxtiyor Bahodirovich
KICHIK BIZNESDA ISHLAB CHIQARISH RESURSLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI KOMPLEKS DIAGNOSTIKA QILISH 647
Kaypnazarova Gulshad Xojamuratovna
TO‘QIMACHILIK KORXONALARIDA INTEGRATSIYALASHGAN MENEJMENT TIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIYUSLUBIY ASOSLARI 653
Sobirov Shohruh Shuxratovich
SUT QORAMOLCHILIGIDA SUT TANNARXI O‘ZGARISHINI OMILLI TAHLIL QILISH VA UNI PASAYTIRISH IMKONIYATLARI 658
Abduganiyeva Dildora Bobir qizi
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ МЕХАНИЗМА ФИНАНСИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ 663
Алманов Хуршид Исмоилович
O‘ZBEKISTON TURIZM SOHASIDA MEHMONXONA XO‘JALIKLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINING HOZIRGI HOLATI VA TAHLILI 670
Rahimov Hasan Abdusaitovich
UO‘K (UDC): 657.421.3:004 AKT SOHASIDA NOMODDIY AKTIVLAR HISOBI VA AUDITINING NAZARIYMETODOLOGIK ASOSLARI 674
Ishankulov Izzatilla Nurillayevich
O‘ZBEKISTONDA INNOVATSION FAOLLIK VA KAMBAG‘ALLIK KO‘RSATKICHLARI DINAMIKASINING TIZIMLI TAHLILI (2019–2024-YILLAR) 679
Amrullayev Dadaxon
YENGIL SANOAT KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA’MINLASHDA INVESTITSIYALARNING ROLI 684
Haydarova Shoxista Davronovna
G‘ALLACHILIK KLASTERLARIDA HISOB SIYOSATINI SCHYOTLAR REJASI VA AVTOMATLASHTIRILGAN BUXGALTERIYA DASTURLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 689
Yuldashev Sherali Xaitovich
MAHSULOT TANNARXI HISOBINING MILLIY VA XALQARO TIZIMLARI, ULARNI O‘ZARO MUVOFIQLASHTIRISHNING ALOHIDA YO‘NALISHLARI 697
Razzoqov Abbos Abdumalik o‘g‘li
TARAQQIY ETGAN MAMLAKATLARDA TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY MODELLARI VA USTUVOR YO‘NALISHLARI 701
Ergashev Azizxon Avazxon o‘g‘li
MILLIY IQTISODIYOT SOHALARINI KREDITLASH ISTIQBOLLARI 709
Shodiyev Odiljon Salim o‘g‘li
ORGANIK QISHLOQ XO‘JALIGI VA MAHSULOTLARGA OID MA’LUMOTLAR BAZASINI YARATISH VA RAQAMLASHTIRISH 714
Shavqidinova Dilnavoz
Abror Mamasadikov
OCHIQ IQTISODIYOT SHAROITIDA KAPITAL OQIMLARI VA DOLLARLASHUVNING MILLIY VALYUTA BARQARORLIGIGA TA’SIRI: NAZARIY ASOSLAR 719
G‘afurov Olimjon G‘olib o‘g‘li
TRANSPORT-LOGISTIKA INFRATUZILMASINI MOLIYALASHTIRISHNING IQTISODIY-MOLIYAVIY SHART-SHAROITLARI TAHLILI 726
To‘xtayev Vahobjon Husenovich
MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARI TAJRIBASI ASOSIDA O‘ZBEKISTONDA TAKAFUL SUG‘URTASINI TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 733
Usmanov Nematjon G‘ulomovich

JISMONIY SHAXSLARNI KREDITLASHDA KREDIT RISKINI BAHOLASH VA KREDIT SKORING METODOLOGIYASI: XORIJIY TAJRIBA VA O‘ZBEKISTON UCHUN XULOSALAR 742
Jumayev Azamat Qurbonali o‘g‘li
O‘ZBEKISTONDA ILM-FANNI MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MAVJUD MUAMMOLAR 749
Mirkasimov Baxtiyer Mirvaxid o‘g‘li
INVESTITSION JOZIBADORLIKKA TA’SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI 756
Fazliyev Farrux Faxriddinovich
TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIGINI MAKROPRUDENSIAL TARTIBGA SOLISH 763
O‘ktamov Nodirjon Maxamatnosir o‘g‘li
KORXONALAR MOLIYAVIY-XO‘JALIK FAOLIYATIGA SOLIQ MEXANIZMI TA’SIRINI SOLIQ XAVFI DARAJASI ASOSIDA BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH 775
Babaxonov Ja’far Muxiddinovich
HUDUDLARNING MOLIYAVIY MUSTAQILLIGINI TA’MINLASHDA MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINING O‘RNI 782
Abdumalikov Abduxakim Abduvaliyevich
RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA TADBIRKORLIKNI MOLIYA-KREDIT ORQALI RAG‘BATLANTIRISH AMALIYOTI 788
Ergashev Otamurod Tashtemirovich
NAMANGAN VILOYATI REAL SEKTOR KORXONALARIDA INNOVATSION JARAYONLARNI SAMARALI TASHKIL ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 793
Axmadjonov Nurillo Shermirzayevich
SANOAT KORXONALARINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHNI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI 800
Omanov Bekhzod Gofur o‘g‘li
Hoshimjonov Akhrorjon Zufarjon o‘g‘li

SANOAT KORXONALARINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHNI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI

Omanov Bekhzod Gofur o‘g‘li
Hoseo universitetining iqtisodiyot bo‘yicha magistratura bitiruvchisi, Janubiy Koreya
E-mail: behzodomanov9@gmail.com

Hoshimjonov Akhrorjon Zufarjon o‘g‘li
Joongbu universitetining Global biznes va savdo bo‘yicha magistratura bitiruvchisi, Janubiy Koreya
E-mail: akhrorjonh@gmail.com

ANNOTATSIYA. Sanoat korxonalarini raqamli transformatsiya qilishni moliyalashtirishning nazariy-metodologik asoslari tadqiq etilgan. Raqamli transformatsiyaning iqtisodiy mazmuni aniqlashtirilib, uning raqamlashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayonlaridan farqlovchi xususiyatlari tizimlashtirilgan. Raqamli investitsiyalarning moddiy va nomoddiy tarkibi ilmiy jihatdan asoslangan hamda korxonalarning raqamli transformatsiyasini moliyalashtirish manbalari tizimlashtirilgan. O‘zbekiston sanoat korxonalarida raqamli transformatsiyani moliyalashtirish bilan bog‘liq asosiy muammolar aniqlangan. Tadqiqot natijalari asosida moliyaviy resurslar, raqamli investitsiyalar, raqamli texnologiyalar, ishlab chiqarish samaradorligi, moliyaviy natija va qayta investitsiyalash o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ifodalovchi konseptual model taklif etilgan.

Kalit so‘zlar: sanoat korxonasi, raqamli transformatsiya, raqamli investitsiyalar, raqamli texnologiyalar, moliyalashtirish, moliyaviy resurslar, investitsiyalar, bank krediti, lizing, ishlab chiqarish samaradorligi, moliyaviy natija, qayta investitsiyalash.

АННОТАЦИЯ. Исследованы теоретико-методологические основы финансирования цифровой трансформации промышленных предприятий. Уточнено экономическое содержание цифровой трансформации и систематизированы её отличительные особенности по сравнению с процессами оцифровки и цифровизации. Научно обоснована структура материальных и нематериальных цифровых инвестиций, а также систематизированы источники финансирования цифровой трансформации предприятий. Выявлены основные проблемы финансирования цифровой трансформации промышленных предприятий Узбекистана. По результатам исследования предложена концептуальная модель, отражающая взаимосвязь финансовых ресурсов, цифровых инвестиций, цифровых технологий, производственной эффективности, финансовых результатов и реинвестирования.

Ключевые слова: промышленное предприятие, цифровая трансформация, цифровые инвестиции, цифровые технологии, финансирование, финансовые ресурсы, инвестиции, банковский кредит, лизинг, производственная эффективность, финансовый результат, реинвестирование.

ABSTRACT. The theoretical and methodological foundations for financing the digital transformation of industrial enterprises are examined. The economic essence of digital transformation is clarified, and its distinctive features in comparison with digitization and digitalization are systematized. The structure of tangible and intangible digital investments is scientifically substantiated, and the sources of financing for enterprises' digital transformation are systematized. The key challenges associated with financing the digital transformation of industrial enterprises in Uzbekistan are identified. Based on the research findings, a conceptual model is proposed that reflects the interrelationship among financial resources, digital investments, digital technologies, production efficiency, financial performance, and reinvestment.

Keywords: industrial enterprise, digital transformation, digital investments, digital technologies, financing, financial resources, investments, bank lending, leasing, production efficiency, financial performance, reinvestment.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi sanoat korxonalarining ishlab chiqarish, boshqaruv va investitsion faoliyati mazmunini tubdan o‘zgartirmoqda. Sun’iy intellekt, bulutli hisoblash, katta ma’lumotlar, Industrial Internet of Things, robotlashtirish, raqamli egizaklar va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlarining keng joriy etilishi korxonalarning texnologik imkoniyatlarini kengaytirish bilan birga, qiymat yaratish va resurslardan foydalanish mexanizmlariga ham ta’sir ko‘rsatmoqda [1; 2].

Raqamli transformatsiyaning iqtisodiy mazmunini axborot texnologiyalarini joriy etish doirasidagina talqin qilish uning mohiyatini to‘liq ochib berish imkonini bermaydi. Vial raqamli transformatsiyani tashkilotning raqamli texnologiyalardan foydalanish orqali tashqi muhitdagi o‘zgarishlarga javob berishi va qiymat yaratish jarayonlarida yangi yo‘nalishlarni shakllantirishi bilan bog‘laydi [1]. Verhoef va boshqalar esa raqamlashtirish, raqamlizatsiya va raqamli transformatsiyani alohida bosqichlar sifatida ajratib, raqamli transformatsiyaning biznes model, tashkiliy tuzilma va faoliyat natijalarini baholash tizimiga ta’sir qilishini ta’kidlaydi [2].

Shu sababli sanoat korxonasining raqamli transformatsiyasi texnologik investitsiyalarni amalga oshirish bilan boshlansa-da, uning iqtisodiy natijasi ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligi, mehnat unumdorligi, xarajatlar tarkibi, mahsulot sifati va moliyaviy natijalarda namoyon bo‘ladi. Sanoat korxonalari bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlar ham raqamli texnologiyalar yangi bozor imkoniyatlarini yaratish, mahsulot innovatsiyasini rivojlantirish, ishlab chiqarish moslashuvchanligini ta’minlash va umumiy samaradorlikni oshirish imkonini berishini ko‘rsatadi [3].

Raqamli transformatsiyani samarali amalga oshirish tegishli moliyaviy mexanizmlarning shakllantirilishini taqozo etadi. Uni amalga oshirish uchun korxona moliyaviy resurslarni shakllantirishi, ularni ustuvor raqamli loyihalarga yo‘naltirishi va investitsiyalarning iqtisodiy samaradorligini baholashi zarur. Shu nuqtai nazardan, raqamli transformatsiya va uni moliyalashtirish jarayonlarini o‘zaro uzviy bog‘liqlikda o‘rganish metodologik jihatdan maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Ayniqsa, raqamli investitsiyalarning tarkibi an’anaviy investitsiyalardan farq qiladi. OECDning 2026-yilgi tadqiqotiga ko‘ra, raqamli biznes investitsiyalari ICT uskunalari hamda software va databases kabi moddiy va nomoddiy aktivlarga qilingan investitsiyalarni qamrab oladi. OECD mamlakatlari bo‘yicha raqamli investitsiyalar biznes investitsiyalarining taxminan 25 foizini tashkil etadi, uning taxminan 60 foizi software va databases kabi nomoddiy aktivlarga to‘g‘ri keladi.

Bu holat raqamli transformatsiyani moliyalashtirishda an’anaviy yondashuvlarni zamonaviy talablar asosida takomillashtirishni taqozo etadi. Masalan, sanoat uskunasi lizing obyekti bo‘lishi mumkin, ammo dasturiy ta’minot, ma’lumotlar bazasi, algoritm yoki raqamli platformani moliyalashtirish o‘ziga xos mexanizmlarni qo‘llashni talab etadi.

Shu bilan birga, raqamli transformatsiya va moliyaviy imkoniyatlar o‘rtasidagi munosabat ham muhim ahamiyatga ega. So‘nggi empirik tadqiqotlar moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarining kengayishi korxonalarning raqamli transformatsiya salohiyatini oshirishga xizmat qilishini ko‘rsatmoqda [4]. Boshqa tadqiqotlarda esa moliyalashtirish muhitini yaxshilash, moliyalashtirish kanallarini kengaytirish va moliyaviy xarajatlarni maqbullashtirish korxonalarning raqamli transformatsiyasini rag‘batlantirishi aniqlangan [5].

Demak, raqamli transformatsiyani moliyalashtirish masalasi bir vaqtning o‘zida ikki iqtisodiy jarayonni qamrab oladi:

birinchidan, sanoat korxonasining texnologik transformatsiyasi;

ikkinchidan, ushbu transformatsiyani ta’minlovchi moliyaviy resurslarni shakllantirish va samarali taqsimlash jarayoni.

Mazkur ikki jarayonning o‘zaro bog‘liqligi tadqiqot mavzusining 08.00.03 — Sanoat iqtisodiyoti va 08.00.07 — Moliya, pul muomalasi va kredit ilmiy yo‘nalishlari kesishmasida shakllanishini belgilaydi.

O‘zbekiston uchun mazkur masala alohida ahamiyatga ega. Mamlakatda sanoat korxonalarining soni va ishlab chiqarish salohiyati ortib bormoqda. Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, 2026-yil 1-yanvar holatiga O‘zbekistonda qariyb **59,8 mingta sanoat korxonasi** faoliyat yuritgan va 2025-yilda sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi **1,1 kvadrillion so‘m**ni tashkil etgan.

Sanoat tarkibida yuqori texnologik ishlab chiqarish ulushini yanada oshirish uchun muhim imkoniyatlar mavjud. 2026-yil yanvar–fevral oylarida ishlab chiqarish sanoati tarkibida yuqori texnologiyali tarmoqlar ulushi 1,1 foizni, o‘rtadan yuqori texnologiyali tarmoqlar ulushi esa 18,5 foizni tashkil etgan.

Shuningdek, O‘zbekistonda raqamli transformatsiya davlat siyosati darajasida ham belgilangan. Xususan, «Raqamli O‘zbekiston — 2030» strategiyasi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF–6079-son Farmoni bilan 2020-yil 5-oktabrda tasdiqlangan. Mamlakatda sun’iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasi ham qabul qilingan bo‘lib, unda iqtisodiyot tarmoqlarida sun’iy intellekt texnologiyalarini joriy etish bo‘yicha vazifalar belgilangan.

Shu nuqtai nazardan, O‘zbekiston sanoat korxonalarida raqamli transformatsiyani moliyalashtirishning nazariy va metodologik asoslarini ishlab chiqish nafaqat alohida korxonalarning investitsion qarorlari, balki sanoat siyosatining samaradorligi nuqtai nazaridan ham muhimdir.

Tadqiqotning maqsadi

Tadqiqotning maqsadi — sanoat korxonalarining raqamli transformatsiyasini moliyalashtirishning nazariy-metodologik asoslarini tizimlashtirish va O‘zbekiston sharoitida qo‘llash mumkin bo‘lgan konseptual yondashuvni shakllantirish.

Tadqiqot obyekti

O‘zbekiston sanoat korxonalarining raqamli transformatsiya jarayonlari.

Tadqiqot predmeti

Sanoat korxonalarining raqamli transformatsiyasini moliyalashtirish jarayonida shakllanadigan iqtisodiy va moliyaviy munosabatlar.

Tadqiqot vazifalari

Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

1. raqamli transformatsiya tushunchasining iqtisodiy mazmunini aniqlash;
2. raqamlashtirish, raqamlizatsiya va raqamli transformatsiya o‘rtasidagi farqlarni asoslash;
3. sanoat korxonalarida raqamli transformatsiyaning asosiy yo‘nalishlarini tizimlashtirish;
4. raqamli investitsiyalarning moddiy va nomoddiy tarkibini aniqlash;
5. raqamli transformatsiyani moliyalashtirish manbalarini tasniflash;
6. moliyalashtirish instrumentlarining afzallik va cheklovlarini qiyosiy baholash;
7. 08.00.03 va 08.00.07 ixtisosliklari kesishmasida integratsiyalashgan nazariy yondashuvni ishlab chiqish;
8. O‘zbekiston sanoat korxonalarida raqamli transformatsiyani moliyalashtirish muammolarini aniqlash;
9. raqamli transformatsiyani moliyalashtirishning konseptual modelini ishlab chiqish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Raqamli transformatsiya bo‘yicha ilmiy adabiyotlarni shartli ravishda uchta asosiy yo‘nalishga ajratish mumkin:

birinchi yo‘nalish — raqamli transformatsiyaning iqtisodiy va konseptual mohiyati;

ikkinchi yo‘nalish — sanoat korxonalarining raqamli va texnologik transformatsiyasi;

uchinchi yo‘nalish — raqamli transformatsiyaning investitsion va moliyaviy ta’minoti.

Raqamli transformatsiyaning nazariy talqinlari. Vial [1] raqamli transformatsiyani tashkilotning raqamli texnologiyalardan foydalanish orqali qiymat yaratish jarayonlarini o‘zgartirishi sifatida talqin qiladi. Ushbu yondashuvning muhim jihati shundaki, raqamli texnologiya transformatsiyaning yakuniy maqsadi emas, balki qiymat yaratish jarayonini o‘zgartiruvchi vosita hisoblanadi.

Verhoef va boshqalar [2] esa raqamli transformatsiyani uch bosqichli jarayon sifatida ko‘radi: digitization, digitalization, digital transformation. Mualliflarning yondashuviga ko‘ra, raqamli transformatsiya biznes model va tashkiliy tuzilmaga ta’sir qilgani sababli uning natijalarini baholashda an’anaviy ko‘rsatkichlar bilan bir qatorda zamonaviy baholash mezonlaridan foydalanish maqsadga muvofiq.

Bu yondashuv sanoat korxonalari uchun muhim xulosaga olib keladi: korxonada dastur yoki avtomatlashtirish vositasining mavjudligi raqamli transformatsiyani baholash mezonlaridan biri bo‘lib, uning to‘liq amalga oshirilganligini aniqlashda boshqa tashkiliy va iqtisodiy omillarni ham hisobga olish maqsadga muvofiq.

Sanoat korxonalarining raqamli transformatsiyasi. Sanoat korxonalarida raqamli transformatsiyaning o‘ziga xosligi ishlab chiqarish aktivlarining katta hajmi, uzluksiz texnologik jarayonlar va kapital sig‘imining yuqoriligi bilan bog‘liq.

Industrial Internet of Things, real-time monitoring, robotics va data analytics kabi texnologiyalar ishlab chiqarish jarayonlarini boshqarish mexanizmlarini o‘zgartiradi. Ghosh va boshqalar sanoat korxonalarining raqamli transformatsiyasini dynamic capabilities yondashuvi asosida tahlil qilib, raqamli transformatsiya uchun korxonalarda maxsus tashkiliy va texnologik qobiliyatlarni shakllantirish zarurligini asoslagan [6].

Sanoat korxonalari bo‘yicha tadqiqotlarda raqamli transformatsiya yangi bozor imkoniyatlarini yaratishi, mahsulot innovatsiyalarini rag‘batlantirishi, ishlab chiqarish jarayonlarining moslashuvchanligini ta’minlashi va umumiy samaradorlikni oshirishi mumkinligi ta’kidlangan [3].

Ushbu natijalarga erishishda raqamli texnologiyalarning mavjudligi bilan bir qatorda, korxonaning ulardan samarali foydalanish qobiliyati ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu nuqtai nazardan, raqamli transformatsiyani moliyalashtirishda ham “qancha mablag‘ sarflandi?” degan savol bilan bir qatorda:

“sarflangan moliyaviy resurs qanday raqamli aktivga aylandi va ushbu aktiv korxonaning iqtisodiy natijasini qay darajada o‘zgartirdi?”

degan yondashuv ustuvor bo‘lishi kerak.

Raqamli investitsiyalar: yangi investitsion kategoriya sifatida. Raqamli investitsiyalar an’anaviy investitsiyalarning o‘ziga xos tarkibiy qismi sifatida alohida yondashuvni talab etadi. Chunki raqamli investitsiyalar tarkibida ham moddiy, ham nomoddiy aktivlar mavjud.

OECD metodologiyasida raqamli biznes investitsiyalari:

• ICT hardware;
• software;
• databases

kabi aktivlarni qamrab oladi. 2026-yilgi OECD tahlilida raqamli investitsiyalarning taxminan 60 foizi software va databases kabi nomoddiy aktivlar hissasiga to‘g‘ri kelishi ko‘rsatilgan.

Demak, sanoat korxonasida raqamli transformatsiya investitsiyalarini quyidagi tarkibiy qismlarga ajratish maqsadga muvofiq:

$$DI = ICT + SW + DB + DT + CS + HC$$

bu yerda:

• **DI** — digital investment;
• **ICT** — ICT uskunalari;
• **SW** — software;
• **DB** — databases;
• **DT** — digital production technologies;
• **CS** — cybersecurity;
• **HC** — human capital.

Bu yerdagi asosiy nazariy xulosa shundan iboratki, raqamli investitsiya faqat kompyuter texnikasiga qilingan xarajat emas. U korxonaning raqamli ishlab chiqarish qobiliyatini shakllantiruvchi moddiy, nomoddiy va inson kapitaliga yo‘naltirilgan investitsiyalar kombinatsiyasidir.

1.4. Ilmiy adabiyotlardagi asosiy yo‘nalishlar va ularni integratsiyalash zarurati

O‘rganilgan adabiyotlarda raqamli transformatsiyaning mazmuni, sanoat korxonalaridagi texnologik o‘zgarishlar va raqamli investitsiyalarning ahamiyati keng yoritilgan.

Mavjud yondashuvlarda quyidagi uchta masala ko‘pincha alohida tadqiq etiladi:

1) raqamli transformatsiya;
2) raqamli investitsiyalar;
3) moliyalashtirish imkoniyatlari.

Shuning uchun ushbu tadqiqotda ular yagona iqtisodiy zanjirga birlashtiriladi:

moliyaviy resurslar, raqamli investitsiyalar, raqamli texnologiyalar, ishlab chiqarish samaradorligi, moliyaviy natija va qayta investitsiyalash.

Maqolaning asosiy ilmiy yangiligi ham aynan shu jihatda shakllanadi.

Muallif raqamli transformatsiyani moliyaviy resurslarning raqamli aktivlar va texnologiyalarga transformatsiyasi orqali ishlab chiqarish va moliyaviy natijalarga aylanish jarayoni sifatida konseptuallashtiradi.

Bu modelni keyingi empirik tadqiqotlarda tekshirish ham qulay, chunki uning har bir bosqichiga alohida ko‘rsatkichlarni biriktirish mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosini tizimli, institutsional, investitsion va moliyaviy yondashuvlar uyg‘unligi tashkil etadi. Sanoat korxonalarining raqamli transformatsiyasi texnologik jarayon bilan bir qatorda, korxonadagi ishlab chiqarish, investitsiya, moliya va boshqaruv qarorlarining o‘zaro bog‘liq o‘zgarishi sifatida tadqiq etildi.

Tadqiqotda tizimli yondashuv raqamli transformatsiyani “kirish — jarayon — natija” tamoyili asosida o‘rganish uchun qo‘llanildi. Bunda moliyaviy resurslar kirish elementi, raqamli investitsiyalar va texnologiyalarni joriy etish jarayon elementi, ishlab chiqarish va moliyaviy samaradorlik esa natija elementi sifatida qaraladi.

Qiyosiy tahlil usuli raqamli transformatsiyani moliyalashtirishning turli manbalarini — korxonaning o‘z mablag‘lari, bank krediti, lizing, to‘g‘ridan-to‘g‘ri investitsiyalar, venchur kapital, davlat moliyaviy qo‘llab-quvvatlashi va muqobil moliyalashtirish instrumentlarini taqqoslashda qo‘llanildi.

Induksiya va deduksiya usullari xorijiy ilmiy adabiyotlarda shakllangan nazariy qarashlarni umumlashtirish hamda ular asosida O‘zbekiston sanoat korxonalariga xos nazariy xulosalarni shakllantirish imkonini berdi [1; 2; 6].

Tizimlashtirish va tasniflash usuli raqamli investitsiyalar hamda ularni moliyalashtirish manbalarining tarkibiy tuzilmasini aniqlashda qo‘llanildi.

Shuningdek, konseptual modellashtirish usuli tadqiqotning asosiy ilmiy natijasi — moliyaviy resurslarning raqamli transformatsiya orqali korxonaning moliyaviy natijasiga ta’sirini ifodalovchi modelni shakllantirishda qo‘llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Raqamli transformatsiyaning iqtisodiy mazmuni. Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish raqamli transformatsiya tushunchasiga nisbatan turli yondashuvlar mavjudligini ko‘rsatadi. Ayrim tadqiqotlarda u raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayoni sifatida talqin etilsa, boshqa yondashuvlarda raqamli texnologiyalar ta’sirida biznes-model, tashkiliy jarayonlar va qiymat yaratish tizimining tubdan o‘zgarishi sifatida qaraladi [1; 2].

Muallifning fikriga ko‘ra, sanoat korxonasi uchun raqamli transformatsiyani quyidagicha ifodalash maqsadga muvofiq:

Raqamli transformatsiya — bu sanoat korxonasining moliyaviy, texnologik, tashkiliy va inson resurslarini raqamli texnologiyalar asosida qayta tashkil etish orqali ishlab chiqarish samaradorligi va qiymat yaratish tizimini sifat jihatidan o‘zgartirish jarayonidir.

Ushbu ta’rifning prinsipial farqi shundaki, unda texnologiya maqsad emas, balki natijaga olib boruvchi vosita sifatida qaraladi.

Shunga asosan, raqamlashtirish, raqamlizatsiya va raqamli transformatsiyani bir-biridan ajratish zarur (1-jadval).

1-jadval

Raqamlashtirish, raqamlizatsiya va raqamli transformatsiyaning qiyosiy xususiyatlari[1]

Mezon	Raqamlashtirish	Raqamlizatsiya	Raqamli transformatsiya
Asosiy maqsad	Analog ma’lumotni raqamli shaklga o‘tkazish	Jarayonlarni raqamli texnologiyalar bilan optimallashtirish	Korxonaning qiymat yaratish tizimini o‘zgartirish
Asosiy obyekt	Ma’lumot	Biznes-jarayon	Biznes-model va korxona tizimi
Texnologiya roli	Ma’lumotni saqlash vositasi	Samaradorlik vositasi	Strategik o‘zgarish drayveri
Investitsiya xususiyati	Nisbatan cheklangan	Texnologik	Kompleks va uzoq muddatli
Asosiy natija	Ma’lumotning raqamli shakli	Jarayon samaradorligi	Barqaror raqobatbardoshlik va yangi qiymat
Moliyaviy ta’sir	Bilvosita	Xarajatlarni qisqartirish	Daromad, xarajat, aktivlar va kapital samaradorligiga kompleks ta’sir

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, raqamli transformatsiyaning iqtisodiy ko‘lami raqamlashtirish va raqamlizatsiyaga nisbatan ancha keng.

Shuning uchun uni moliyalashtirish ham oddiy IT xarajatlarini qoplash bilan cheklanmay, balki korxonaning uzoq muddatli investitsion va moliyaviy strategiyasining tarkibiy qismi bo‘lishi lozim.

3.2. Raqamli investitsiyalarning iqtisodiy tabiati

Raqamli transformatsiyaning moliyaviy asosini raqamli investitsiyalar tashkil etadi.

Raqamli investitsiyalarning o‘ziga xos xususiyati ular tarkibida moddiy aktivlar bilan bir qatorda nomoddiy aktivlar salmog‘ining yuqoriligi bilan belgilanadi. OECD tadqiqotlarida ICT uskunalari, software va databases raqamli biznes investitsiyalarining muhim tarkibiy qismlari sifatida qaraladi [7].

Sanoat korxonasi nuqtai nazaridan raqamli investitsiyalar tarkibini yanada kengaytirish mumkin.

2-jadval

Sanoat korxonasi raqamli investitsiyalarining tarkibi[2]

Raqamli investitsiya elementi	Mazmuni	Kutiladigan iqtisodiy natija
ICT infratuzilmasi	Server, kompyuter, tarmoq uskunalari	Axborot almashinuvi tezlashadi
Software	ERP, CRM, SCM, 1C va boshqa tizimlar	Boshqaruv xarajatlari kamayadi
Ma’lumotlar bazasi	Ishlab chiqarish va boshqaruv ma’lumotlari	Qaror qabul qilish sifati oshadi
Avtomatlashtirish	Robotlar, avtomatlashtirilgan liniyalar	Mehnat unumdorligi oshadi
IoT	Sensorlar va real vaqt monitoringi	Nazorat va profilaktika yaxshilanadi
AI	Prognozlash, tahlil va avtomatik qarorlar	Resurslar taqsimoti optimallashadi
Kiberxavfsizlik	Himoya tizimlari	Raqamli risklar pasayadi
Inson kapitali	Raqamli ko‘nikmalar va qayta tayyorlash	Texnologiyadan foydalanish samarasi oshadi

1 Manba: muallif tomonidan [1; 2; 3] asosida ishlab chiqilgan.
2 Manba: muallif tomonidan [1; 6; 7] asosida tuzilgan.

Shunday qilib, raqamli investitsiyalar korxonaning faqat asosiy vositalariga qilingan kapital qo‘yilmalar bilan cheklanmaydi. Ular nomoddiy aktivlar va inson kapitaliga investitsiyalarni ham qamrab oladi.

Bu esa raqamli transformatsiyani moliyalashtirishda an’anaviy investitsiya mezonlarini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi.

3.3. Raqamli transformatsiyani moliyalashtirish manbalari

Raqamli transformatsiyaning moliyaviy ta’minoti manbalarini shartli ravishda ikki katta guruhga ajratish mumkin:

ichki moliyalashtirish manbalari va tashqi moliyalashtirish manbalari.

Ichki manbalarga korxonaning sof foydasi, amortizatsiya ajratmalari va bo‘sh pul mablag‘lari kirsa, tashqi manbalarga bank kreditlari, lizing, investitsiyalar, davlat mablag‘lari va muqobil moliyalashtirish instrumentlari kiradi.

3-jadval

Raqamli transformatsiyani moliyalashtirish manbalarining qiyosiy tavsifi[3]

Manba	Afzalligi	Cheklovi	Mos raqamli investitsiya
O‘z mablag‘lari	Qarz yuki mavjud emas	Resurs hajmi nisbatan cheklangan	Software, IT, malaka
Bank krediti	Katta hajmda resurs jalb qilish imkoniyati	Foiz va ta’minot talabi	Kompleks raqamli loyihalar
Lizing	Uskunani bosqichma-bosqich moliyalashtirish	Asosan moddiy aktivlarga mos	Avtomatlashtirish, robotlar
To‘g‘ridan-to‘g‘ri investitsiya	Katta investitsion resurs	Investor manfaati va nazorati	Yirik raqamli modernizatsiya
Davlat qo‘llab-quvvatlashi	Riskni qisman kamaytiradi	Dastur va talablarga bog‘liq	Innovatsion raqamli loyihalar
Venchur kapital	Innovatsion loyihalarga mos	Risk darajasi yuqori	AI, platforma, Industry 4.0
Muqobil moliya	Moliyalashtirish kanallarini kengaytiradi	Infratuzilma va regulyator talablariga bog‘liq	Innovatsion loyihalar

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, barcha raqamli investitsiyalar uchun yagona moliyalashtirish manbasidan foydalanish o‘rniga investitsiya turiga mos moliyalashtirish manbasini tanlash samaraliroq hisoblanadi.

Masalan, robotlashtirilgan ishlab chiqarish liniyasi uchun lizing nisbatan maqbul bo‘lishi mumkin, software va database uchun esa korxonaning o‘z mablag‘lari yoki maxsus investitsion kreditlar maqbulroq bo‘lishi mumkin.

Demak, raqamli transformatsiyani moliyalashtirishda **«raqamli investitsiya — moliyalashtirish manbasi» muvofiqligi** prinsipini qo‘llash zarur.

O‘zbekiston sanoat korxonalaridagi asosiy muammolar. O‘zbekistonda raqamli transformatsiya uchun institutsional asos shakllanib bormoqda va sanoat korxonalari darajasida uni moliyalashtirish mexanizmlarini yanada takomillashtirish imkoniyatlari mavjud.

Muallif tomonidan ular quyidagi guruhlarga ajratildi:

1. Moliyaviy imkoniyatlar. Raqamli texnologiyalarning dastlabki investitsiya qiymati yuqori bo‘lishi, ayniqsa, kichik va o‘rta sanoat korxonalari uchun raqamli modernizatsiya jarayonida qo‘shimcha moliyaviy manbalarni jalb qilish zaruratini yuzaga keltirishi mumkin.

2. Nomoddiy aktivlarni moliyalashtirish xususiyatlari. Software, database, algoritmlar va raqamli platformalar an’anaviy garov talablariga har doim ham to‘liq mos kelmasligi sababli ularni moliyalashtirishda maxsus yondashuvlardan foydalanish maqsadga muvofiq.

3. Raqamli investitsiyalarni baholash xususiyatlari. Raqamli loyihalarning iqtisodiy samarasi ko‘p hollarda bir necha yildan keyin namoyon bo‘ladi. Shu sababli investitsiyalarning qaytish muddatini baholashda uzoq muddatli yondashuvdan foydalanish talab etiladi.

4. Moliyaviy va texnologik qarorlarning o‘zaro muvofiqligi. Korxonada IT bo‘limi texnologiyani tanlasa, moliya bo‘limi xarajatlarni baholaydi. Ushbu jarayonlarni yagona raqamli investitsion strategiya asosida muvofiqlashtirish samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

5. Kadrlar salohiyati. Raqamli texnologiyani sotib olish bilan birga, uni samarali boshqara oladigan mutaxassislarni tayyorlash ham muhim ahamiyatga ega. Malakali kadrlar mavjudligi investitsiyaning iqtisodiy samarasini oshirish imkonini beradi.

3 Manba: muallif tomonidan tadqiqot natijalari asosida ishlab chiqilgan.

6. Raqamli risklarni boshqarish. Kiberxavfsizlik, ma'lumotlarni himoya qilish va texnologik eskirish raqamli investitsiyalarni amalga oshirishda hisobga olinishi lozim bo'lgan muhim omillar hisoblanadi.

Shuning uchun raqamli transformatsiyani moliyalashtirishda "moliya bormi?" degan savol bilan birga, "moliya qaysi texnologiyaga, qanday muddatga, qanday risk bilan va qanday iqtisodiy natija uchun yo'naltiriladi?" degan savol ham qo'yilishi lozim.

Mualliflik konseptual modeli. Yuqoridagi nazariy tahlillar asosida maqolada sanoat korxonalarining raqamli transformatsiyasini moliyalashtirishning quyidagi konseptual modeli taklif etiladi:

Modelda birinchi bosqich korxonaning moliyaviy imkoniyatlarini, ikkinchi bosqich ushbu resurslarni raqamli aktivlarga transformatsiya qilishni, uchinchi bosqich esa texnologiyalarni ishlab chiqarish jarayoniga integratsiyalashni ifodalaydi.

Natijada:

- mehnat unumdorligi oshishi;
- ishlab chiqarish xarajatlari kamayishi;
- mahsulot sifati yaxshilanishi;
- aktivlardan foydalanish samaradorligi oshishi;
- daromad va foydaning o'sishi kutilmoqda.

Moliyaviy natijaning yaxshilanishi esa keyingi raqamli investitsiyalar uchun qo'shimcha ichki moliyaviy resurslarni shakllantirishi mumkin.

Shu tariqa, model yopiq sikl xususiyatiga ega.

Bu yondashuvning ilmiy ahamiyati shundaki, raqamli transformatsiya bir martalik texnologik loyiha emas, balki o'zini moliyaviy jihatdan qayta ishlab chiqaruvchi dinamik investitsion sikl sifatida qaraladi.

Keyingi empirik tadqiqotda ushbu zanjirning har bir bosqichini aniq ko'rsatkichlar bilan o'lchash mumkin. Masalan:

$$\mathbf{DI \rightarrow PROD \rightarrow COST \rightarrow ROA/ROE \rightarrow REINV}$$

bu yerda raqamli investitsiyalar, mehnat/ishlab chiqarish unumdorligi, xarajatlar, aktivlar/kapital rentabelligi va qayta investitsiyalash o'rtasidagi bog'liqlik ekonometrik usullar orqali tekshirilishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijasida sanoat korxonalarining raqamli transformatsiyasini moliyalashtirish masalasi texnologik va moliyaviy jarayonlarning integratsiyasi sifatida qaralishi lozimligi aniqlandi.

Birinchidan, raqamli transformatsiyani faqat axborot texnologiyalarini joriy etish bilan tenglashtirish uning iqtisodiy mazmunini to'liq ifodalamaydi. U korxonaning ishlab chiqarish jarayonlari, tashkiliy tuzilmasi, biznes-modeli va qiymat yaratish mexanizmlarining o'zgarishini qamrab oladi [1; 2].

Ikkinchidan, raqamli investitsiyalar tarkibi ICT uskunalari bilan cheklanmaydi. Software, databases, avtomatlashtirish texnologiyalari, sun'iy intellekt, kiberxavfsizlik va inson kapitali ham raqamli transformatsiyaning investitsion bazasini tashkil etadi [6; 7].

Uchinchidan, raqamli transformatsiyani moliyalashtirishda yagona moliyalashtirish manbasidan foydalanish o'rniga, moliyalashtirish manbasini raqamli investitsiya turiga moslashtirish prinsipini qo'llash maqsadga muvofiq.

To'rtinchidan, 08.00.03 va 08.00.07 yo'nalishlarining kesishmasida raqamli transformatsiyani "moliyaviy resurslar, raqamli investitsiyalar, raqamli texnologiyalar, ishlab chiqarish samaradorligi, moliyaviy natija" zanjiri asosida tadqiq qilish metodologik jihatdan maqbuldir.

Beshinchidan, O'zbekiston sanoat korxonalarida raqamli transformatsiyani moliyalashtirishni rivojlantirish uchun raqamli investitsiyalarga mos maxsus kredit mahsulotlarini kengaytirish, lizing mexanizmlarini raqamli ishlab chiqarish uskunalariga moslashtirish, nomoddiy aktivlarni baholash va moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish maqsadga muvofiq.

Muallif tomonidan taklif etilgan konseptual model raqamli transformatsiyani bir martalik xarajat emas, balki moliyaviy natija orqali keyingi raqamli investitsiyalarni rag'batlantiruvchi dinamik investitsion sikl sifatida baholash imkonini beradi.

Shu sababli, keyingi tadqiqotlarda ushbu model O'zbekiston sanoat korxonalari ma'lumotlari asosida ekonometrik jihatdan tekshirilishi va raqamli investitsiyalarning korxona moliyaviy natijalariga ta'siri miqdoriy baholanishi maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Vial, G. Understanding digital transformation: A review and a research agenda / G. Vial // *The Journal of Strategic Information Systems*. — 2019. — Vol. 28, No. 2. — P. 118–144.
2. Verhoef, P. C. Digital transformation: A multidisciplinary reflection and research agenda / P. C. Verhoef, T. Broekhuizen, Y. Bart, A. Bhattacharya, J. Q. Dong, N. Fabian, M. Haenlein // *Journal of Business Research*. — 2021. — Vol. 122. — P. 889–901.
3. Warner, K. S. R. Building dynamic capabilities for digital transformation: An ongoing process of strategic renewal / K. S. R. Warner, M. Wäger // *Long Range Planning*. — 2019. — Vol. 52, No. 3. — P. 326–349.
4. Bharadwaj, A. Digital business strategy: Toward a next generation of insights / A. Bharadwaj, O. A. El Sawy, P. A. Pavlou, N. Venkatraman // *MIS Quarterly*. — 2013. — Vol. 37, No. 2. — P. 471–482.
5. Nambisan, S. Digital innovation management: Reinventing innovation management research in a digital world / S. Nambisan, K. Lyytinen, A. Majchrzak, M. Song // *MIS Quarterly*. — 2017. — Vol. 41, No. 1. — P. 223–238.
6. Ghosh, S. Digital transformation of industrial businesses: A dynamic capability approach / S. Ghosh, M. Hughes, I. Hodgkinson, P. Hughes // *Technovation*. — 2022. — Vol. 113. — Art. 102414.
7. OECD. *Business Investment in the Face of the Digital Transformation: Initial Evidence*. — Paris: OECD Publishing, 2026.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi ““Raqamli O‘zbekiston — 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF–6079-son Farmoni.: https://lex.uz/docs/-5030957
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining sun’iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risidagi qarori.
10. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. *Industrial Production in the Republic of Uzbekistan*. — Toshkent, 2026.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 7/2

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz